

Ptujska gora.

Črna gora ali Ptujška gora.

(Spisal Fr. S. Lekše.)

Na goro, na goro,
Na strme vrhé
Tje kliče in miče in vabi srcé!

Na obeh straneh deroče Drave od Maribora do Ormoža se razprostira Ptujško polje, tudi Dravsko polje imenovano. To je za spodnjim Murskim poljem na Štajerskem največja ravnina, katera meri kakih 6·54 □ milj, ali 65400 oralov. Obrobujajo jo na zahodni in južni plati s svojim vznožjem zeleno Pohorje, potem Velenik, Črešniški in Savinjski vrh ter z goricami in belimi hišicami posajene Haloze do Zavrča, odkoder naprej jo meji Drava. Na vshodni in severni strani Ptujškega polja na levem bregu Drave pa so spodnje Slovenske in znane Ljutomerske gorice. Doline in dolinice pa, katere se iztekajo v Ptujško polje, so: Rogozniška, Pesniška, Savska in Dravinjska. In prav tam, kjer Savinjski vrh deli Dravinjsko dolino od Ptujškega polja, na južnozahodni strani, dobri dve uri hoda od starodavnega Ptuja, ozira se milo okrog po Ptujškem polju in Dravinjski dolini črna cerkev, daleč na okrog znana pobožnim Slovencem po imenih: Črna gora, Ptujška gora, Mati Božja na Gori, kar je vse skupaj Nemcu „Maria Neustift bei Pettau“. Latinsko so jo pa imenovali: „Maria Mater gratiae in monte gratiarum“. Glej, to cerkev in hribček predočuje ti, dragi čitalec, „Dom in Svet“ v slikah.

Idiva torej na „Goro“! — tako namreč v kratko imenuje tukajšnje in bližnje slovensko prebivalstvo hribček, obrasel z drevjem in opasan s hišicami. Sredi trga na vrhu hribčka kipi v nebo veličastna gotska cerkev Matere Božje.

Prejmer stopiš skozi železna vrata na cerkvišče, treba ti prekoračiti nekoliko stopnic. Nad velikimi vrati se vzdiguje zvonik, v spodnjem

delu štirivoglat, v zgornjem pa osemvoglat. Pokriva ga mala začasna streha, katera nikakor ne sodi zlogu. Želeti je jako, da se ta streha prej ko slej zameni z gotsko. Pod zvonikom je mala lopa pred velikimi vrati, kakor je navada pri starih cerkvah. Nad portalom¹⁾ predočuje lep relief „umirajočo Marijo“ obkroženo od apostolov. Na vsaki strani lope pa sta druga dva reliefja, predočujoča sv. Tri Kralje in pa grbe celjskih grofov in ptujških gospodov. Vstopi v notranje svetišče! Oko ti kar ostrmi. Iznenadilo te je, da si našel kaj takega na deželi. Oko zre lepi zlog, duh pa se vzdiguje proti nebu kvišku in občuduje lepi sklad in krasno umetnost. Vse je na svojem mestu. Tri ladije brez poperčnega križa, katerih je srednja dolga osemnajst sežnjev, stranski pa po petnajst in štiri in pol črevlja. Lepo rebrovje cerkvenega oboka, ozaljšano z grbi, nosi osem vitkih, visokih, lepo šestvoglatih stebrov. Kakor ti vse to kaže, je zlog gotski, in sicer iz poznejše gotske dobe. Oltarji — devet jih je — kakor tudi kapela sv. Frančiška ob desni strani, vse to je iz poznejšega časa in kaže znamenja rokoko-zloga, kar se nikakor ne zлага s prvotno stāvbo. Sedanji veliki oltar ni prvotni, temveč iz l. 1660. Predočuje Mater Božjo z božjim Detetom. Marija drži na levi roki Jezuščka, z desno roko pa razgrinja plašč, kateri drži sedem angelov, na desni strani trije, na levi pa štirje. Dva angela devata Mariji krono na glavo. Pod plaščem stoji in kleči silna množica ljudi obojega spola iz

¹⁾ Slovensko bi morda rekli „durje“, t. j. vse, kar je okrog durij in vhoda. — Uredn.

vsakega stanú. Vse to je prê izklesano iz jedne same kamenite plošče in prikazuje Marijo, Mater božjo „pribežališče kristijanov“, kakor pravi znana cerkvena molitev: „Pod tvojo pomoč pribežimo, o sveta božja porodnica . . .“; množica pod plaščem pa kaže, kakošno nošnjo so imeli štajerski Slovenci v 17. stoletju.

Taka je notranjščina cerkve. Ta kratki popis nam zadostuje. Kdo in kdaj pa je zidal ta veličastni hram božji in odkod mu je slovensko ime Črna gora? Ptujška gora se imenuje od bližnjega mesta Ptujja. Kakor pri vseh imenitnih cerkvah, tako je treba tudi tukaj pravljico ljudstva ločiti od zgodovinske resnice. Naš narod si pripoveduje to-le: „Bil je bogat grof na Vurbergu. Imel je jedino hčerko, katera je bila slepa od rojstva. Žalostna roditelja prosita Marijo pomoči. Pa tudi slepa hčerka se priporoča Mariji, da bi ji izprosila pogled. Ko nekega dné vsi skupaj molijo, zagleda zdajci slepa sirotka — svetlobo. Oči se ji odpró in izpregleda. Nato pa reče: „Pojdimo tje gori, kjer sem zapazila prvo svetlobo.“ Gredó in pridejo na Ptujško goro. Tu je stal križ. Hčerka pravi: „Tu sem videla — svetlobo.“

Grof spozna mahoma voljo božjo, začne zidati iz hvaležnosti do Marije cerkev na griču, kjer je stal križ, a ne more je dozidati. Pošlo mu je namreč imetje. Trije drugi grofje nadaljujejo zidanje, toda iz istega vzroka morajo prepušiti drugim to blago podjetje. Naposled dozida cerkev neka gospa, katera je bila bogatejša od grofov.“ Nekateri tudi pripovedujejo, da je pripomogel zidanju sam cesar.

Pozneje so grozno divjali Turki po naših slovenskih krajih. Ptujška gora je bila našemu ljudstvu zavetišče. Zato se namenijo Turki tudi na Goro. Poveljnik Aga.

. . . zbiraje divje trume zaroti se:
Še preden ura zjutraj sedem bije,
Najej mi konj z oltarja se Marije.¹⁾

Prideró Turki že pod Goro do lipe na Dvorščini, kar jim popadajo konji mrtvi na tla, cerkev gorska pa očrni, da je ni bilo môči videti. In od tistega časa se imenuje Ptujška gora tudi „Črna gora“, kar še

. . . péstunje pripovedujejo
Otrokom radovedno slušajočim,
Da več obeliti je ni mogoče,
Ker apno stene se prijéti noče.²⁾

— Tako si pripoveduje ljudstvo o začetku cerkve in nastanku imena Črne gore.

Tudi zgodovinskega nekaj imamo o gorski cerkvi in gorskem trgu. Kar tu priobčujemo,

¹⁾ Črnagora. Spisal I. T. Turkuš. Gradec, 1892, str. 9, 15.

²⁾ Ibid.

to je seveda nepopolno; marsikatero skrivnost še krije najbrž kje kak prašen arhiv. Mnogi mislijo po Sim. Povodnu, da so založili cerkev in sezidali tri okrožujoče stolpe, od katerih stoji še jeden na južnozpadni strani, — templarji. Ti so namreč izdelali in zvršili velikansko in veličastno vse, česar koli so se lotili. Potemtakem bi bila zidana cerkev med leti 1118. in 1312. Vendar temu ni lahko verjeti; zakaj oblika cerkve in njen zlog kažeta razločno zadnjo gotsko dóbo (1375—1500), v kateri ni bilo več templarjev. Najbrž je bila kaka cerkvica že tukaj poprej, in to je zavédlo nekatere, da stavijo sedanjo veličastno cerkev v leto 1230.¹⁾ To je seveda napačno, zakaj sedanja cerkev je zidana okoli leta 1424. in sicer od ptujških gospodov Bernarda III. († leta 1425.) in njegovega sinú Friderika, s katerim je izmrla dné 6. prosinca leta 1428. rodovina ptujških gospodov. Celjska grofa pa sta bila tačas Herman II. († l. 1434.) in Friderik II. († l. 1454). Dokaz temu²⁾ so grbi na cerkvenem svodu in na steni v predurju (lopi) pri velikih vratih, kakor tudi zvezdice celjskih grofov na kapelici pri zakristijskih durih. Ta kapelica je po mislih in sodbi strokovnjakov, postavim konservatorja gosp. J. Grausa v Gradcu, bivši prvotni glavni oltar. Glavni oltar, ki popolnoma zakriva zadnje okno presbiterija, ni gotski.

Friderik ptujski je ustanovil in z dohodki založil kapelanijo na Gori in ji je bil sam patron do smrti. Po njegovi smrti pa je bila „patrona“ sestra njegova Neža, omožena Stubenbergova, ker je dobila vsled dedinske pogodbe z dné 22. grudna l. 1441. med drugimi tudi Goro.³⁾ Cesar je sicer oporekal tej pogodbi, pa kakor je soditi po Mucharju, zastonj. In to ravno ni bilo dobro. Zakaj Stubenbergi so bili že itak močni, bili so lastniki Vurberga (Wurmbberg bei Pettau) in poleg tega strastni in goreči privrženci Lutrove vere. Ti so povsod širili protestantovstvo, kjerkoli so le mogli. Poluteranili so tudi Goro, katera je bila po omenjeni pogodbi njihova last. Tu je bil do l. 1574. pastor beneficijat Pendl Filip, kakor piše S. Povoden. Stvar je jasna in ne potrebuje pojasnila.⁴⁾ Samo

¹⁾ Glej: Schmutz III., 33. Chronologische Geschichte d. Herzogthums Steiermark, Winklern.

²⁾ Glej: J. Orožen. Das Bisthum und die Dioecese Lavant I., 495. str.

³⁾ VIII., 74. „Item die guetter an der Neustift mit sambt dem Kirchenlehen dasselbst.“

⁴⁾ Glej: M. Slekovec (Rokopis) Ig. Orožen o. d. (I. 505). „Povoden hat nach seiner Aussage in einem Pettauer Rathsprotokolle folgendes gelesen: „Anna des weiland Herrn Philippen gewesenen Benefiziaten an der Neustift-hinterlassene Wittfrau meldet 11 Dukaten gerichtlich an, welche sie der Frauen Elisabeth Pendl seligen zu freyen Handen depositirt hätte, und bittet

tega ne vemo, kako dolgo so bili luterani na Gori gospodarji in pa, če ni bilo več pastorjev, in katera so jim imena. Zatrli so Marijino božjo pot¹⁾, katera je poprej cvetla. Nikakor ne sodimo

einen löblichen Magistrat, dass ihr besagtes Depositum wieder ausgehändigt werden mag.“ Hierzu äussert sich: „Ohne Zweifel erhielt 11 Dukaten erwähnte Elisabeth, da ihr Gemahl Philipp als Pastor in Neustift gestorben ist.“ Aus dieser Etwas confusen Geschichte zieht Povoden voreilig den Schluss, es müsse um 1574. das Lutherthum in Neustift geherrscht haben. Das ganze ist einer Aufklärung bedürftig.“

¹⁾ Glej: Topographia Ducatus Styriae. Neustiftense Templum. Mariana haec Basilica haud procul Pettovio dessita, Augustam Dei Genitricem, quae, expanso per

krivo, če rečemo, da je bila naša cerkev jedna izmed najstarejših božjih potov.

Toda stvari so se zasukale za protestante neugodno. Cesar Ferdinand II. je bil goreč katoličan in je izročil črnogorsko cerkev z dohodki in z vsem, kar so imeli poprej njihovi zoprniki, l. 1615. jezuitom. (Konec.)

Angelos pallio magnam clientum turbam — Si podob — ad geniculantem protegit, cum his omnibus ex uno eodemque saxo, perquam raro artificio elaboratum exhibet. Antequam ejusdem cultus grassante Lutherana haeresi prope modum extinctus, cum A catholici fundos, annuosque census occupassent, iterum per Societatem Jesu est instauratus . . .

V večnem ledu.

(Spisal Vladimir.)

Zemlja dobiva svetlobo in gorkoto od solnca. Ker je glavno svojstvo solčnih žarkov, da imajo največjo moč tam, kamor sijejo in padajo naravnost ali navpik, torej je tudi ob ravniku toplota največja. Na one kraje namreč sije solnce najbolj naravnost, ki so ob najširšem pasu zemeljske oble. Od tukaj pa pojem a proti severu in jugu. Zaradi tega delimo zemljo v tri dele: v vroči, v zmerni in mrzli pas. V prvih dveh pasovih prebiva človeški rod že od pamtiveka in večinoma kaj gosto naseljen. V mrzlem pasu pa stanuje bolj redko; njegovo življenje in delovanje ima zaradi neugodnih razmer razne težave, duševne in telesne; ovire se mu ustavljajo na vseh stranéh.

Kakor naš razum in — rekel bi — naša radovednost nikjer in nikoli ne počiva, tako se je tudi znanstveni svet jel zgodaj zanimati za težko pristopne mrzle severne in južne kraje.

Izmed obeh mrzlih pasov (severnega in južnega) pa so v vseh stoletjih severni pas mnogo pogosteje obiskovali kakor južni. Leži namreč bliže Evropi, odkoder je veda pošiljala svoje učenjake raziskovat te kraje. Tri stoletja so skoro potekla, odkar so pričeli iz znanstvenih namenov prodirati v mrzli severni pas, oziroma posebno na severni tečaj. Da bi dospeli do prave točke severnega tečaja, ta želja je najbolj netila in še vedno neti zanimanje znanstvenih krogov.

Četudi je malokateri del naše zemlje v toliki meri zanimal človeštvo, kakor severni pas, vendar je tukaj malokak potovalec prišel čez 82° severne širjave. V južnem pa so dospeli samo nekaj čez 78°. A to je zadostovalo, da se nam je razširilo duševno obzorje in da nam severni ledeni pas dandanes nikakor ni več sedemkrat zapečaten knjiga. V južnem mrzlem

pasu je razven večnega ledovja malo suhe zemlje; v severnem mrzlem pasu, pa je veliko ozemlje Grenlandija in poleg tega še mnogo otokov na tej strani Severne Amerike in Evrope. Tudi velik del Azije sega v severni ledeni pas.

Kakšni so neki ti ledeni kraji? Mrzli kraji nikakor niso jednolični, podobni le neizmerni sneženi ravnini, temveč so slikoviti in zaradi navadnega dolgega mraka nekako skrivnostno lepi in mični. Potnikovo oko večkrat gleda v tem delu naše zemlje najlepše prizore. Tu se kažejo strmi beli ledniki, tam se dvigajo visoke gore¹⁾; posebno pa žari po noči nepopisno krasni severni sij. Take razsvetljave ne more napraviti niti najbogatejše mesto, kakor jo nareja tukaj po noči priroda sama. V najlepših barvah žari čarobna luč in plapola v lahnih plamenih proti nebu, ali pa se vpenja kakor mavrični krog nad pokrajinami.

Govoreč o mrzlih pasovih mislimo nehoté na zamrzo morje in še bolj na velike ledene gore, ki so značilne za te kraje. Poglejmo, kako nastane ta led.

Proti jeseni, ko je stari sneg že skoro popolnoma skopnel, in ko pokriva zamrzo morje le neznatna snežena odeja, zniža se večkrat toplota v kratkem času za mnogo stopinj. Zaradi nagle izpremembe nastanejo na ledu velike razpoke, od katerih so večinoma vse le površne, nekatere pa segajo tudi do morske vode. Znano je, da gorkota izpreminja obliko vodi. Voda se izpremeni v led, ki pa je tudi občutljiv za vremenske izpremembe. Če torej v zamrzlem morju toplota hitro pade, skrči se led in nastanejo

¹⁾ V južnem ledenem pasu je v deželi Viktorija celó ognjenik Erebus, 4000 m visok.

Vdova.

Bil svojédobno je nekje
V zakonu srečen pár,
Kot jedno bili srci dvé,
Ljubeči se vsikdár.

A čuden je usode meč,
Da trga in morí,
Kjer vidi, da ljubav preveč
V ljubimcih plamení.

Presrečni ženi blede smrt
Pobere jej možá,
In srečni zakon je razdrt,
In strt je slaj srcá . . .

Kedó popisal bi gorjé,
Ki vdovo mlado trè;
Kedó seštel bi vse solzé,
Ki v njih srcé jej mrè?

Pokleka tje na novi grob
In sklepa tam roké,
Utrgati se v njej če drob,
In puli si lasé:

„Oh on, ki ga ljubila sem,
Je sred mrlíških vrst,
Prerano ga zgubila sem,
Zdaj krije mi ga prst.

Oj, tega več na svetu ní,
Da mislila bi nanj,
Da bi premotil mi očí,
Da marala bi zanj!“

Utešiti ni vdove moč,
Poskusi so zamán,
Vzdihuje, tarna noč na noč
In joče dan na dán . . .

A pevec je nekje sloveč,
Ki sladko peti zná,
On scelil že je s petjem več
Skelečih ran srcá.

Nesrečna vdova tudi gré:
„Ozdravi me, poét!
Potrla toga je srcé,
Umril je zame svet.

Umril mi mož — umrlo vsè —
Ž njim bil je sladek raj,
Brež njega pa me peklo žgè;
Imaš li leka kaj?“

„Sirota, to je huda bol,
Zdaj zate leka ni;
A pridi mi čez leta pol,
Morda se kje dobi!“

Obupno vdova ide proč,
Solzeč se in ihteč —
Ostane pevec čakajoč
Pol leta, malo več . . .

Ne čakaj vdove več, poét,
Že zdravo je srcé;
Če ti ne zlečiš, zleči svet —
Glej, od poroke gré! . . .

Anton Hribar.

Črna gora ali Ptujška gora.

(Spisal Fr. S. Lekše.)

(Konec.)

Da je dobil l. 1615. ljubenski jezuitski kolegij našo cerkev, to sklepam iz tega, ker je prilepljena pri nogah Marijinih lesena podoba jezuitova, ki ima imenovano letnico. Tega leta so tudi nehali „višji kapelani“ — supremi cappellani — kateri so opravljali službo božjo, celo dušno pastirstvo, in nastavili so mesto njih vikarje. Ti so bili namestniki jezuitov, kateri so bivali na Ljubnem na Górenjem Štajerskem. Ne dá se namreč dokazati, da bi bili jezuitje kdaj tukaj stanovali in imeli svoj novicijat, kakor se navadno govori. Vikarji so bili podrejeni župniji sv. Lovrenca vse do l. 1786.; tega leta pa je Gora postala samostalna župnija. Vikar je stanoval v stolpu, kateri še sedaj stoji. Poprej so bili trije, in visok zid je obkroževal cerkev. Za župnika Ant. Križmaniča l. 1814.—1832. so podrli zid na severni strani z obema stolpoma. Ljudje še pomnijo to. Kakor kaže lega in je pričalo do najnovejšega časa zidovje, služila je Gora našim prednikom v tabor. Okolico njeno je teptalo večkrat turško kopito.¹⁾

¹⁾ Glej: „Župnija sv. Lovrenca na Dravskem polju. Spisal Matej Slekovec. V Mariboru 1885.“ Str. 124.

Kar dela Goro slovito in imenitno, to je romarska cerkev, velika stara božja pot, in pa zaupanje do Marije. Nahaja se namreč tu in tam stara podoba iz l. 1660., posneta po glavnem podoba kaže čudovita ozdravljenja, katera so si izprosili pobožni ljudje od Marije. Kmalu, ko so dobili jezuitje cerkev, začeli so zopet dohajati ljudje k Mariji na Goro. Na tisoče jih je dohajalo s Hrvaške in Slavonije, in da za tema ni zaostajal slovenski Štajer, umevno je samo ob sebi. Tudi sedaj še dohaja na tisoče pobožnih duš iskat pomoči in tolažbe pri naši ljubi materi Mariji Gorski. Tu vidiš Poljanca in Haložana, kakor tudi pobožnega Goričana (t. j. Slovenskih goric prebivalca), Zagorca in ponižnega ogerskega Slovenca in Slovenko iz Medmurja v svoji nošnji. Največ pride teh-le na šesto nedeljo po Dúhovem: tedaj pride v saboto že zvečer cela procesija romarjev tudi iz Loč, iz zgorenje Dravinjske doline. Zato se tudi imenuje ta nedelja „ločka“ ali pa navadneje „žegnanska nedelja“. Najbrž je bila šesto nedeljo cerkev očiščena krive vere luterske in na

novo posvečena. Največji shod je pa 2. malega srpana, na Obiskovanje Marijino. Tačas kar mrgoli ljudstva, res, kakor pravi latinsko poročilo, kakor velika vojska je ljudij na hribu, „colli Mariano planitiem ad instar exercitus occupant“. Drugih shodov ne bom omenjal, kakor tudi nesreč ne, katere so zadele Črno goro, marveč, predno se od nje ločimo, potrudimo se po 75 stopnicah v zvonik, s katerega se nam ponuja zares krasen razgled. Ob lepem jasnem vremenu nehoté vzklikneš z našim pesnikom Gregorčičem:

Kedo bi pač se ne zavzel
O čaroviti tej lepoti?
Kako naj duše čut vesel
O čudu tem se ne poloti?

Naš črnogorski pesnik I. Turkuš lepo opeva ta razgled: Oko

... pred sabo zré na sagu divne slike,
Vasi in mest i trgov mozaike;
Prirode krasne kipe veličastne.
Med rekama Dravinjo in Polskavo,
Ki kakor dva srebrna pasa v solncu
Se svetiti, mej travniki vijoč se,
Da konečno deroča mati Drava
V naročje sprejme trudni svoji hčeri:
In kakor pred kraljico na prestolu,
Leži jej pred obnožjem sag prekrasen,
Ki od Konjiških gor do Maribora
I preko Ptuja staroslavnega
Do Hrvatske nam bratske zemlje sega.
Goric Slovenskih holmiče prijazne;
Od se na levo motri Pohorje,
Od Gorotana mej do Vinice,
Donačko Goro, Boč in Haloze,
Obsejani z zvoniki i gradovi,
Kletmi i hišicami i hramovi.

Kdor je bil kdaj na Črni gori ter gledal ta razgled, pritrđi pesnikovim besedam. Le poglej Ptujško polje, katero se sedaj razgrinja pod teboj! Lepšega ne vidiš, kakor je to polje pomladi. Preko Cirkovec proti Mariboru ugledaš sv. Urbana, kateri kakor labod sedi na svojem hribčku in se ozira po Slovenskih goricah. Njemu na levo pa se blišči cerkva sv. Križa. Na desno, dve uri hoda od Maribora proti severu se ti nasproti smeji sv. Peter s svojimi vinogradi in s podružnico Matere Božje na Gori. Glej malo više na desno! Bela cerkev sv. Barbare, obkrožena z belimi hramovi sredi vinogradov. Visoko nad Dravo od severa pa te pozdravlja z belo cerkvijo stari grad Kačjak, — Vurberg, sedež nekdanjih naših zoprnikov, Stubenbergov. Čez Ptujško polje preko Hajdine, iz katere ¹⁾ je jahal

¹⁾ Glej: Slovstvena čitanka za sedmi in osmi razred. Sestavil dr. Jakob Sket, str. 19.

nemški pesnik Wolfram iz Eschenbacha v Rogatec, kakor nam popisuje v svojem Parcivalu (1210), gledaš stari grad ptujski s staroslavnim Ptujem, sedežem škofa Viktorina.¹⁾ Lepše ga od nikoder ne vidiš kakor s Črne gore! Na jutranji strani ti uzrè oko preko domače podružnice sv. Lenarta nizko pri Dravinji svetega Vida, in preko Drave na levo njemu nasproti sv. Marka, od katerega malo više proti Ptujju stoji grajščina Dornava. In če gledaš za deročo Dravo, ki tu leno vali svoje valove, vidiš, kako se na desno vspenja na skalovju že za Turkov in Sekeljev znani grad Borl²⁾, last Wurmbrandova. Dalje za njim pa se o večernem solncu blišči zavrčka podružna cerkva Matere Božje. Na levi strani se belí Velika Nedelja in dalje proti Ogerski mesto Ormož. Takoj za njim pa se nasproti ozira Hum (Holm), kateremu na levo si slavnoznane Ljutomerske gorice roko podavajo s Slovenskimi goricami. Proti jugu se razgrinja Dravinjska dolina z belo cesto iz Poličan preko Manjšberga v Rogatec in čez Črno goro na Ptuj. Tu s cerkvišča ugledaš ob cesti lepo hišo pesnika domačina I. T. Turkuša in na levo, preko razpadlega gradú Monsberga, gradič Hamer, last ptujskih minoritov. Na desno, ob cesti proti Poličanam, stoji na videz lepi grad Stattenberg. Na levo pa od vshoda proti zahodu zaokrožujejo Dravinjsko dolino zelene Haloze, obrastle z vinsko trto in malo bukovjem, pa ozaljšane z belimi hišicami in dvema cerkvicama sv. Janeza (Janža) in sv. Bolfenka. Preko zelenih Haloz se vspenja visoko proti nebu Donačka gora. Njej na desno proti zapadu obžaluje s „črno kapo“ Boč svoj zeleni nakit ter se milo ozira na svojega zelenega soseda Pohorje, kateri z belo cerkvico sv. Ariha gleda po Dravskem polju in ob svojem vznožju čuva Hausambacher, Hoče, Slivnico in obe Polskavi z lepimi belimi hišami in krasnimi gradiči. Ko se obrneš na levo proti jugu, glej, daleč tje pred teboj kipé v nebo Solčavske planine; Kozjak in Obir se ozirata vate; cerkev sv. Uršule na visokem Plešivcu sedi kakor bela gos. — Zares krasen razgled! Gledaš in gledaš, pa se ne nagledaš. V jutru pa, kadar megla pokriva Dravsko polje in zreš s Črne gore po širnem polju, misliš skoro, da imaš pred seboj morje.

Glej, taka je naša domovina, mila nam slovenska zemlja!

Ne smem pa pozabiti gorskega trga, ki je pod cerkvijo. Seveda ni trg tako velik, kakor smo jih navajeni videti po naši Sloveniji. Prebivalcev je sicer malo, vendar imajo gotovo že

¹⁾ Glej: „Sv. Viktorin, škof ptujski“ itd. Dr. M. Napotnik.

²⁾ Nemški „Ankenstein“. Slika je v knjigi „Oesterreichisch-Ungarische Monarchie“. — Pis.

od leta 1578. čast, da so tržani. Od koga je dobila Gora te pravice, ne vem. Samo to omenjam, da ima iz l. 1696. slovensko prisego, katero je zapisal župan Janez Mihael Gigler. Bil

je torej slovenski trg in slovenski je še sedaj, ker vsi prebivalci tukaj kakor na okrog so sami Slovenci. Dobregra srca so ti naši „Črnogorci“, zato jim želimo sreče in blagoslova v pozne rodove.

Huda ura.

(Spisal dr. Jos. Križan.)

Kdo že ni sam izkusil, natočivši si po letu pri studencu v kozarec hladne vode, kakó se je kozarec orosil na zunanji strani? Kaj je vzrok temu? Vzraku so ob vsaki toplini vodeni sopari. Ti sopari so se ob kozarcu z mrzlo vodo ohladili in zbok tega so se zgostili v kapljice, katere se na kozarcu vidijo kakor rosa. Čim toplejši je zrak, tem več sopare ima lahko v sebi. Ko se pa toplina zniža, tedaj se vodeni sopari zgoščujó v kapljice. Ako voda vrè, preminja se v vodeni par. A ker med soparom in parom ni razločka, zato se navadno vsaka izpremembra vode v zračno stanje imenuje parenje ali hlapenje.

Vsi mokri predmeti na površini zemlje, posebej pa voda v rekah, jezerih in v morju, izhlapujejo sopar na svoji površini. Voda se izpreminja sicer ob vsaki toplini v vodene sopare, toda mnogo hitreje v večji toplini nego mrazu. Ako se z zemlje dvignejo vodeni pari in pridejo v hladne zračne plasti ali v tako ozračje, ki je že nasičeno z vodenim soparom, tedaj se izpreminjajo v vodene mehurčke ali v vodene kapljice. Ako se vodeni pari na zemeljski površini izpreminjajo v vodene mehurčke ali v vodene kapljice, nastane megla. Ako se ta izpremembra vrši v zračnih višavah, tedaj nastaja o b l a k.

Ko sem pred nekoliko leti korakal na vrh gore Ivanjščice, videl sem ob njenem podnožju, kakó je vrh pokrival oblak. Ko sem pa za nekaj ur stopil na vrh, uveril sem se, da je okrog njega gosta megla.

Morda vprašaš, ljubi čitatelj, kako je vendar to, da vodeni mehurčki plavajo v zraku in ne padajo na zemljo, saj so težji od zraka? Vodeni mehurčki so težji od zraka in zato tudi padajo na zemljo, toda padajoč na zemljo, zadevajo na veliko oviro v zraku, ker imajo veliko površino. Baš to je vzrok, da padajo jako polagoma, in razven tega jih veter lahko s seboj odnaša, ker imajo veliko površino in malo težo. V popolni tišini bi ti vodeni mehurčki vendar naposled padli na zemljo, četudi le polagoma; oblak bi se moral izpremeniti v meglo. Toda to se ne dogaja in sicer zato ne, ker padajoči vodeni mehurčki pridejo v toplejše zračne plasti, katere še niso z vodenimi pari nasičene, in tukaj se zopet premené v vodene pare. Prav po tem se

stvarjajo oblaki sami po sebi: na dolnji strani se premenjajo vodeni mehurčki v vodene pare, na gornji pa se z zgoščevanjem vodenega para narejajo novi vodeni mehurčki.

Ker se delajo oblaki na razne načine, kakor tudi zaradi tega, ker gredó vodeni mehurčki z vsakim najmanjšim zračnim gibanjem, in slednjič zaradi različne višave in razsvetljave po solčnih žarkih imajo oblaki različne oblike. Howard razlikuje te-le glavne oblike oblakov: 1. kodrasti ali čopasti oblak (cirrus); 2. kôpasti oblak (cumulus); 3. plasteni oblak (stratus); 4. deževni oblak (nimbus).

Oni beli oblak, kateri pokriva modro nebo kakor nekaka mreža, ki ima obliko perja, ali kodrov, ali čopa, imenuje se kodrasti oblak; tudi ima obliko pahljače, včasih proge. Ta oblak ostane dolgo na jednom mestu ter je v največjih višavah in sicer po Kämtzu 6500 metrov. Ta oblak se ne naredi iz vodenih mehurčičev, ampak iz tankih ledenih iglic, zato se tudi imenuje ledeni oblak. Zey razlikuje te-le vrste čopastega oblaka: a) navadni ali repati pahljač, b) čvežnati pahljač (cirro-filum), c) mrežasti pahljač (cirro-velum); d) pernati pahljač (cirro-nebula) in slednjič e) ovčji pahljač (cirro-granum). Mrežasti oblak se prikazuje po lepem vremenu najprej na nebu in se često v ozračju razprši ali se pomnožen z vodenimi pari preminja v druge oblake.

Kôpasti (cumulus) nastane v višavi 1896 do 6320 m iz gostih temnosivih parov, kateri so zbrani v okroglih kupih ter se nam zdijo, če nanje solnce sije, kakor snežne gore. (Podoba str. 53.)

Plasténi oblak (stratus) je iz belih vodenih parov, kateri v podobi nekakih plastíj ali vrst plavajo v zraku. Ta oblak opažamo nad jezери, rekami, potoki, travniki in po vseh takih krajih, kjer se voda preminja v par in tudi hitro prihaja med hladen zrak. Ob solnčnem zahodu vidimo te oblake v najlepših barvah.

Iz nobenega omenjenih oblakov ne dežuje tako dolgo, dokler ima svojo glavno podobo ali obliko. Toda te glavne oblike se često hitro preminjajo. Howard imenuje te premembe: cirro-stratus (čopasto-plasténi oblak), cirro-cumulus (čopasto-kôpasti oblak), cumulo-stratus (kôpasto-plasteni oblak) in nimbus (deževnik). Jug pre-